

УДК 632.954:631.5.633.85

МОНІТОРИНГ ЗАБУР'ЯННОСТІ ПОСІВІВ СОНЯШНИКУ ТА ПОТЕНЦІЙНИХ ЗАПАСІВ НАСІННЯ БУР'ЯНІВ У ГРУНТІ

Балан Г.О.,

к.с.-г.н., доцент кафедри захисту, генетики і селекції рослин

fitoizr@gmail.com

Одеський державний аграрний університет,

м. Одеса, Україна

Сергієнко В.Г.,

к.с.-г.н., с.н.с., пр.н.с.,

v-serg@ukr.net

Інститут захисту рослин НААН,

м. Київ, Україна,

Анотація. Соняшник – є основною олійною культурою, що має велике економічне значення для України, оскільки наша країна є одним з основних виробників та експортерів соняшника та соняшникової олії у світі (30-37% світового товарообміну). Отриманню високого і якісного врожаю соняшника суттєво заважають небезпечні та шкідливі організми. На втрати урожайності впливають багато факторів, такі як, хвороби, шкідники та бур'яни, здатні зменшувати врожайність до 31% і негативно впливати на вміст олії, зменшуючи її на 1,6%. Вчені відзначають, що втрати, завдані бур'янами, найбільш істотні, тому проблема їх знищення актуальна для усього аграрного сектору України. Така увага до даної проблеми обумовлена високою потенційною засміченістю ґрунтів, що забезпечує щорічне відтворення фактичної забур'яненості наших полів, та рівнем шкоди, яку спричиняє дана рослинність.

Ключові слова: соняшник, ґрунт, насіння і чисельність бур'янів

Соняшник вирощується майже в у всіх регіонах країни, проте найбільші площі посіву відведені в південних і центральних областях. Зона півдня України є традиційною для вирощування соняшнику [1]. За попередніми даними у 2021 році зібрано 5,85 млн. тонн соняшника з площі 2,71 млн. га (42% до прогнозу), середня врожайність по країні — 2,16 т/га [2].

Висока присутність бур'янів формує найбільш поширену форму взаємовідношень між культурою і бур'яновим компонентом агрофітоценозу – конкуренцію, що призводить до біологічної, технологічної та економічної шкоди[3]. За оцінками фахівців, забур'яненість посівів сільськогосподарських культур призводить до втрати продукції рослинництва (13,2 %) у світі, або 75,6 млрд доларів щорічно. Для забезпечення своєчасного обмеження розвитку шкідливих організмів, особливо бур'янів, треба застосовувати сучасні методи та засоби захисту рослин, але для того, щоб їх правильно підібрати у відповідних строках та нормах застосування треба знати ступінь поширення та розвитку хвороб, рівень пошкодження та заселення шкідників і рівень засмічення бур'янами. Все це стає можливим при проведенні регулярного фітосанітарного моніторингу стану посівів [4].

Дослідження проводились на соняшнику в південній зоні України, в т. ч. на базі наукового парку ОДАУ в Одеському районі Одеської області в 2021р. сумісно з Інститутом захисту рослин НААН. Проводили визначення видового складу вегетуючих бур'янів в посівах соняшнику та визначали потенційну засміченість ґрунту. У посівах соняшнику на ділянках дослідного поля та по краях захисних посівів відбирали зразки ґрунту на глибині 10 см у фазі культури 1-2 справжніх листка, 4-5 листків та утворення розетки. Визначення кількості насіння бур'янів проводили в лабораторії гербології ІЗР за загальноприйнятою методикою відмивання ґрунту через відповідні сита.

Встановлено, що у ґрунті на глибині 10 см з дослідного поля ОДАУ (Одеська обл.) у фазу розвитку культури 4-5 листків та цвітіння кількість насіння бур'янів становила у середньому 450 шт./м², а проростання його в лабораторних умовах

складало 5,8%. У ґрунті з Миколаївської обл. виявлено насіння бур'янів у кількості 391,7 шт./м², проростання його знаходилось на рівні 5,5%. Низький рівень проростання насіння обумовлено очевидно недостатнім рівнем зволоження ґрунту в період вегетації культури.

Обстеження посівів соняшнику дозволило виявити, що на фоні обробки гербіцидом в середині поля, зустрічались поодинокі випадки розвитку небажаної рослинності. Проте по краях поля в захисних посівах на необроблених ділянках відмічали багате різноманіття бур'янів різних біологічних груп, саме: лобода біла, курай калійний, амброзія полинолиста, мишій сизий, березка польова, пирій повзучий, сокирки польові, вівсюг звичайний, нетреба звичайна. Найбільшу чисельність мала березка польова - 10 шт/м². Такі бур'яни як щиряца запрокинута, лобода біла, сокирки польові, вівсюг звичайний визначались у кількості 4-5 шт/м². Амброзія полинолиста, мишій сизий, гірчиця польова, курай калійний, пирій повзучий та нетреба звичайна виявляли в кількості 1-3 шт/м². Зустрічались поодинокі випадки вовчка соняшнику.

Таким чином, великі запаси насіння бур'янів у ґрунті спричиняє потенційну забур'яненість посівів, що значною мірою впливає на розвиток культури та її продуктивність.

Список літератури

1. Маслійов С. В., Степанов В.В., Резніченко С.В. Методи боротьби з бур'янами в посівах соняшнику за умов Луганської області. *Таврійський науковий вісник*. 2021, № 121. С. 81-86. DOI <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2021.121.11>.
2. Чехова І.В., Чехов С.А. Аналіз виробництва олійних культур у зоні Степу. *Вісник аграрної науки*. 2016. С.72-77.
3. Довідник з гербології / І. Д. Примака, М. П. Косолапа та ін. За ред. І. Д. Примака. К.: Кондор, 2006. 370 с.
4. Осінній М.Г., Пічугин О.М., Ільїн О.В. Довідник для вивчення бур'янів за сходами. Навчальний посібник. за ред. М. Г.Осіннього. Сімф.: «Аріал», 2008. 124 с.